

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ
НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ***Анотація*

Статтю присвячено питанням розкриття сутності та основних закономірностей функціонування ломбардних установ на ринку фінансових послуг в Україні. Проведено аналіз кількісних та якісних показників діяльності ломбардів в Україні, які висвітлюють їх значення та роль як важливого елементу інфраструктури ринку фінансових послуг. Доведено, що кризові явища на ринку банківських послуг та кредитної кооперації сприяють активізації діяльності ломбардних установ. З'ясовано існуючі проблеми, які негативно впливають на ефективність функціонування ломбардів в Україні на сучасному етапі. Акцентовано увагу на доцільності системного розвитку ринку ломбардних послуг за умови формування надійних механізмів захисту заставленого майна клієнтів ломбардних установ та створення дієвої системи захисту прав споживачів фінансових послуг ломбардів.

Ключові слова: ломбард, ринок фінансових послуг, ринок ломбардних послуг, ринок ломбардного кредитування, фінансова послуга, фінансовий кредит ломбарду.

М.М. Голик, к.э.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ, г. Черновцы

**ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ЛОМБАРДОВ НА РЫНКЕ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ***Аннотация*

Статья посвящена вопросам раскрытия сущности и основных закономерностей функционирования ломбардных учреждений на рынке финансовых услуг в Украине. Проведен анализ количественных и качественных показателей деятельности ломбардов в Украине, которые освещают их значение и роль как важного элемента инфраструктуры рынка финансовых услуг. Доказано, что кризисные явления на рынке банковских услуг и кредитной кооперации способствуют активизации деятельности ломбардных учреждений. Выявлены существующие проблемы, которые негативно влияют на эффективность функционирования ломбардов в Украине на современном этапе. Акцентировано внимание на целесообразности системного развития рынка ломбардных услуг при условии формирования надежных механизмов защиты заложенного имущества клиентов ломбардных учреждений и создание действенной системы защиты прав потребителей финансовых услуг ломбардов.

Ключевые слова: ломбард, рынок финансовых услуг, рынок ломбардных услуг, рынок ломбардного кредитования, финансовая услуга, финансовый кредит ломбарда.

Постановка проблеми. На тлі зростання негативних явищ у банківському секторі України нині одним з найважливіших пріоритетів фінансової політики держави є розвиток ринків небанківських фінансових послуг, зокрема ринку ломбардного кредитування.

В умовах недостатньої платоспроможності населення виключно важливу роль у перерозподілі капіталів між учасниками фінансового ринку

забезпечують саме ломбарди. Зважаючи на це, на даний час забезпечення ефективного функціонування даних фінансових посередників є об'єктивно необхідним для зростання ролі ринку фінансових послуг в Україні та подолання кризових явищ в національній економіці загалом. Тому дослідження організаційно-практичних аспектів діяльності ломбардів на ринку фінансових послуг України на сьогодні набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розкриття питань функціонування та розвитку ломбардів як учасників ринку фінансових послуг в Україні зробили такі вітчизняні вчені-економісти, як О. Абакуменко, С. Данилович, С. Ксьондз, Л. Лисяк, З. Сорокіна, В. Тропіна та інші [1; 2; 3; 4]. Враховуючи дослідження наведених вище науковців та узагальнивши існуючі наукові доробки з даної проблематики, можна стверджувати, що залишаються лише опосередковано висвітленими питання, присвячені розгляду організаційно-практичних аспектів діяльності ломбардів на ринку фінансових послуг України з огляду на мінливість фінансово-економічної ситуації у країні та національної економіки загалом. Саме тому об'єктивної доцільності набуває ґрунтовне та комплексне дослідження сучасного стану функціонування та перспектив розвитку ломбардного ринку в Україні.

Формулювання цілей статті й аргументація актуальності поставленого завдання. Метою даної статті є вивчення і дослідження ключових питань функціонування ломбардів в Україні, аналіз кількісних та якісних показників, які характеризують роль ломбардів на ринку фінансових послуг, а також визначення шляхів вдосконалення їх функціонування, що сприятимуть зростанню ролі даних фінансово-кредитних установ у забезпеченні стабільного розвитку вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. Стабільність національної економіки вимагає функціонування ефективного ринку фінансових послуг, ключовим завданням якого є об'єднання різних форм мобілізації, акумуляції та перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів в сферу інвестиційної діяльності. Зазначене реалізується через його учасників – фінансових посередників, яких у науковій літературі прийнято поділяти на банківські та небанківські фінансові установи.

На сьогодні одним з основних напрямів розвитку фінансового посередництва є забезпечення ефективного функціонування саме небанківських (парабанківських) фінансово-кредитних установ, зокрема ломбардів, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів, фінансових та страхових компаній, інших кредитних установ. Такий стан справ обумовлений насамперед тим, що фінансове посередництво в Україні в основному представлене банками (станом на 01.01.2014 року частка активів

банків, які мають банківську ліцензію, у ВВП становила 87,8%, в той час як частка небанківських фінансово-кредитних установ – лише 8,6%), що пояснюється, перш за все, нерозвинутим ринком парабанківських фінансово-кредитних установ [5].

Традиційно в Україні, поруч з іншими фінансовими установами на ринку фінансових послуг, ломбарди займають незначну частку, зважаючи на те, що виключним видом їх діяльності є надання фінансових кредитів фізичним особам під заставу майна на визначений термін і під відсоток, зберігання речей та надання супутніх послуг [6]. Однак на даний час поживавлення фінансової активності ломбардів в Україні перебуває під впливом негативних наслідків фінансової кризи, яка відбувалася у попередні роки (2008-2009 роки) та теперішньої несприятливої ситуації на ринку банківських послуг та кредитної кооперації.

Нині діяльність ломбардів як фінансових установ в Україні регламентуються значною кількістю законодавчих актів, які за умов існуючих юридичних колізій негативним чином впливають на подальший розвиток ломбардного ринку. Перш за все, мається на увазі все ще не прийнятий до сих пір Закон України «Про ломбарди та ломбардну діяльність», який покликаний визначити організаційні, правові та економічні засади утворення і діяльності ломбардів [7]. З огляду на це, можна стверджувати, що ломбарди як учасники ринку фінансових послуг є найменш регульованим його сегментом, що, зрозуміло, негативно впливає на його ефективне функціонування.

Однак, навіть незважаючи на проблеми недосконалості нормативно-правового регулювання ломбардів, їх популярність в Україні зростає. Так, аналіз ринку ломбардного кредитування в Україні протягом 2005 – 9 місяців 2014 років виявив, що починаючи з 2007 року кількість ломбардів демонструє постійну тенденцію до зростання – з 309 до 479 у 2013 році (рис. 1), що пов'язано, перш за все, із забезпеченням ними першочергових потреб громадян у грошових коштах.

Однак, навіть незважаючи на щорічне зростання кількості даних фінансово-кредитних установ, аналіз статистичних даних дає підстави стверджувати про неефективність діяльності значної частки учасників ломбардного ринку в Україні (так, на першу сотню ломбардів за обсягами кредитування припадає 96,2% загального обсягу виданих кредитів, в той час як на решту (близько 80% загальної кількості ломбардних установ) припадає лише 3,8%). Зазначене, насамперед, обумовлене відсутністю дієвого механізму розвитку власного бізнесу з боку новостворених фінансових установ та не виваженою фінансовою політикою вже існуючих ломбардів.

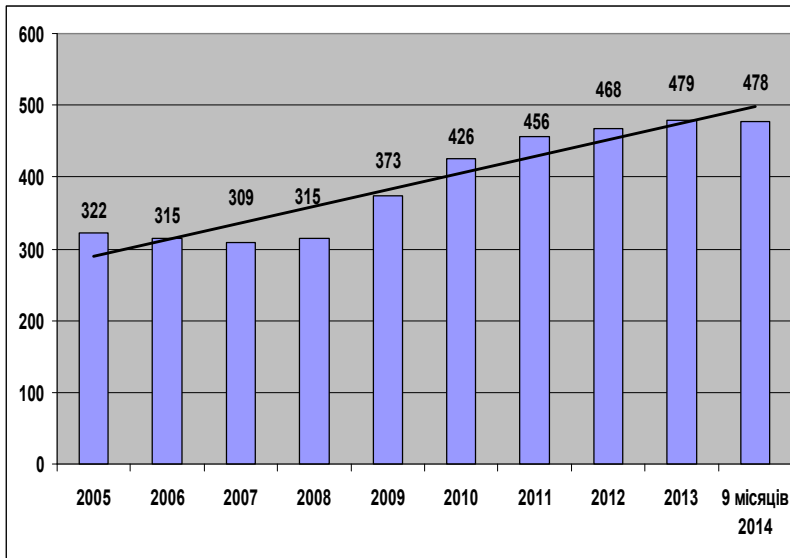

Рис. 1. Динаміка кількості ломбардів в Україні протягом 2005 – 9 міс. 2014 рр.*

* Джерело: [8; 9; 10].

Крім того, аналізуючи окремі показники діяльності ломбардів в Україні за 2008 – 9 міс. 2014 років, відзначимо стабільне зростання загальних обсягів кредитування (рис. 2).

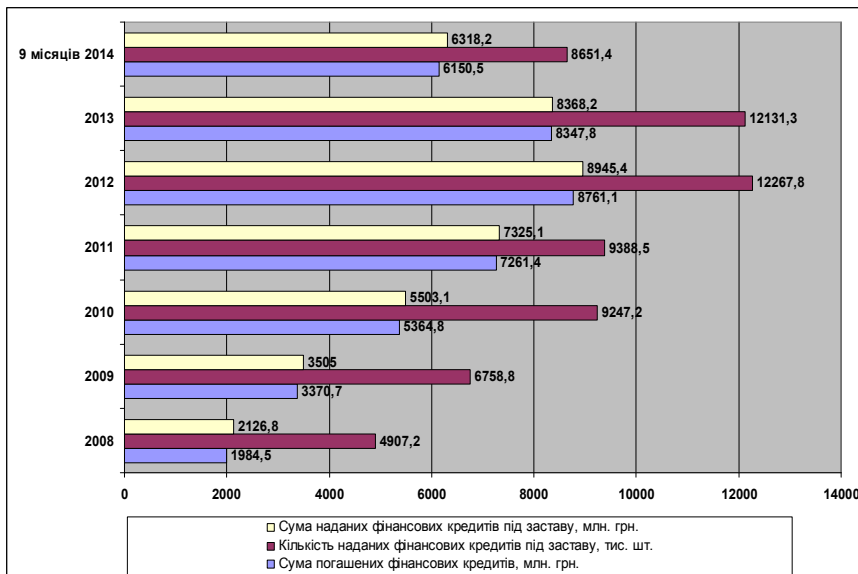

Рис. 2. Окремі показники діяльності ломбардів в Україні протягом 2008 – 9 міс. 2014 рр.*

* Джерело: [8; 9; 10]

Так, протягом 2008-2012 років наведені на рис. 3 значення показників діяльності ломбардів зростають (кількість наданих фінансових кредитів під заставу зросла на 7360,6 тис. шт., або майже у 2,5 рази; сума наданих фінансових кредитів під заставу – на 6818,6 млн грн., або більш як у 4,2 рази; сума погашених фінансових кредитів – на 6776,6 млн грн., або більш як у 4,4 рази).

Для наступного 2013 року характерним є незначне скорочення загальних обсягів кредитування на ринку ломбардних послуг порівняно з аналогічним періодом 2012 року. Так, показники суми наданих фінансових кредитів під заставу, кількості наданих фінансових кредитів під заставу та суми погашених фінансових кредитів зменшилася на -6,5%, -1,1% та -4,7% відповідно. Щодо 2014 року, то тут варто сказати про активне нарощення темпів ринку ломбардних послуг, однак характерними все ж таки є більш виважена політика кредитування даними фінансовими установами та зниження суми оціночної вартості такої застави.

Загалом, варто зазначити, що дані рис. 2 свідчать про практичну відповідність значень показника наданих фінансових кредитів під заставу значенням показника обсягу погашених фінансових кредитів. Це, в свою чергу, дає підстави стверджувати про високу оборотність коштів ломбардних установ, що, насамперед, пов'язано з незначним терміном надання послуг з кредитування та високою річною процентною ставкою за користування ними.

Важливим показником, що характеризує ринок ломбардних послуг, також є структура наданих кредитів за видами застави (табл. 1).

Протягом досліджуваного періоду серед наведених у табл. 1 видів застави за наданими фінансовими кредитами найбільшу частку займають вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння (за період 2008 – 9 місяців 2014 років в середньому 88,2% у структурі наданих фінансових кредитів), а найменша частка припадає на такий вид застави, як автомобілі та нерухомість (по 0,3% в середньому).

Зазначені тенденції дають підстави стверджувати, що у процесі діяльності більшість ломбардів в Україні обирають для застави найбільш ліквідне майно, яким, за даними табл. 1, є саме вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння. Однак, окрім ювелірних виробів, все більшого значення в умовах необхідної диверсифікації фінансових послуг у якості застави набуває побутова, аудіо-, відео- і комп'ютерна техніка, антикваріат, цінні монети, ордени та медалі, столове срібло, автомобілі і нерухомість.

З огляду на існуючі в національній економіці кризові явища (зокрема у банківському секторі), а також проаналізовані вище статистичні дані, можна стверджувати про подальше підвищення рівня капіталізації ринку ломбардів в Україні.

Обсяг наданих фінансових кредитів за видами застави протягом 2008 – 9 місяців 2014 рр.*

Показники	Роки	Вид застави за фінансовим кредитом					
		Вироби із дорожніх металів та дорожнього камення	Побутова техніка	Автомобілі	Нерухомість	інше майно	Всього
Обсяг наданих фінансових кредитів, млн грн	2008	1730,2	291,4	6,0	14,8	83,8	2126,2
	2009	3167,8	234,0	7,1	8,9	87,2	3505,0
	2010	5092,4	364,9	19,6	9,9	16,4	5503,2
	2011	6689,2	565,2	28,0	9,5	12,9	7304,8
	2012	8067,0	815,2	35,6	13,9	11,9	8943,6
	2013	7274,6	1046,8	19,6	13,3	13,8	8368,1
	9 міс. 2014	5333,2	953,8	13,3	9,1	8,8	6318,2
Структура наданих фінансових кредитів, %	2008	81,4	13,7	0,3	0,7	3,9	100,0
	2009	90,4	6,7	0,2	0,3	2,4	100,0
	2010	92,5	6,6	0,4	0,2	0,3	100,0
	2011	91,6	7,7	0,4	0,1	0,2	100,0
	2012	90,2	9,1	0,4	0,2	0,1	100,0
	2013	86,9	12,5	0,2	0,2	0,2	100,0
	9 міс. 2014	84,5	15,1	0,2	0,1	0,1	100,0
Темпи приросту, %	2009/2008	83,1	-19,7	19,5	-39,5	4,1	64,8
	2010/2009	60,8	56,0	175,0	10,8	-81,2	57,0
	2011/2010	31,4	54,9	42,9	-4,0	-21,3	32,7
	2012/2011	20,6	44,2	27,1	44,8	-4,3	22,1
	2013/2012	-9,8	28,4	-44,9	-7,8	16,0	-6,5

*Джерело: [8; 9; 10].

Однак не слід забувати про існуючі проблеми, які мають місце на ринку ломбардного кредитування:

1. Недосконалість нормативно-правової бази у сфері регулювання ломбардної діяльності в Україні (відсутність прийнятого профільного Закону України «Про ломбарди і ломбардну діяльність» та регулювання діяльності тимчасовим положенням «Про порядок надання фінансових послуг ломбардами» та Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг») [11].

2. Обмеженість відкритості та розкриття інформації щодо вартості кредиту та супутніх послуг (наприклад, оцінка та реалізація заставленого майна відповідно до умов договору).

3. Недовіра до ломбардів як фінансово-кредитних установ з боку населення, що, більшою мірою пов'язано з непрозорістю діяльності значної частки даних фінансово-кредитних установ на ринку фінансових послуг (одноосібна зміна процентної ставки за користування запозиченими у ломбарду коштами після підписання договору).

4. Недосконалість системи страхування заставленого майна (так, наприклад, відсутність обов'язкової вимоги щодо страхування заставленого майна збільшує ризик його безповоротної втрати).

З огляду на зазначене, вважаємо, що подальша концепція ефективного функціонування та розвитку ринку ломбардного кредитування в Україні повинна передбачати:

1. Комплексні зміни в роботі вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг, в тому числі за рахунок удосконалення законодавчої бази шляхом прийняття Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність», що дозволить: створити ефективну систему регулювання ломбардної діяльності в Україні; закріпити необхідні правові механізми реалізації ломбардами своїх прав та обов'язків; забезпечить правове регулювання ринку ломбардних послуг на державному рівні.

2. Формування надійних механізмів захисту заставленого майна клієнтів ломбардних установ.

3. Створення дієвої системи захисту прав споживачів фінансових послуг ломбардів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи, зазначимо, що за сучасних процесів, що мають місце в національній економіці, ломбарди як учасники ринку фінансових послуг посилили свою діяльність, тим самим створивши конкуренцію банкам та кредитним спілкам у сфері кредитування населення та малого бізнесу.

Однак, незважаючи на порівняно позитивні тенденції, що мають місце на ринку небанківських фінансово-кредитних установ, на даний час діяльність ломбардів тісно пов'язана з низкою проблем, що потребують комплексного підходу до їх вирішення з метою подальшого вдосконалення функціонування даних фінансово-кредитних установ та забезпечення умов для розширеного відтворення заощаджень населення за рахунок надання фінансових кредитів ломбардами.

З огляду на вищезазначене, вимагають подальшого дослідження питання застосування дієвих механізмів функціонування ломбардних установ в економічно розвинутих країнах світу та можливості імплементації зарубіжного досвіду в Україні.

Список використаних джерел:

1. Абакуменко О. В. Позиціювання ломбардів на ринку фінансових послуг / О. В. Абакуменко, С. В. Данилович // Современный мир: проблемы и перспективы : сборник тезисов и докладов. – 2011. – Ч. 2, № 1. – С. 11–15.
2. Ксьондз С. М. Діяльність ломбардів як учасників ринку фінансових послуг / С. М. Ксьондз // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2013. – Т. 2, № 6. – С. 154–159.
3. Сороківська З. Особливості діяльності ломбардів в умовах фінансової кризи / З. Сороківська // Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє. – 2010. – №14–15. – С.261–268.
4. Тропіна В. Б. Фінансові посередники : основні тенденції розвитку в Україні [Електронний ресурс] / В. Б. Тропіна, Л. В. Лисяк // Економічний простір. – 2011. – №50. – С. 178–184. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2011_50/statti/21.pdf.
5. Квартальна звітність ломбардів [Електронний ресурс] / Всеукраїнська асоціація ломбардів. – Режим доступу: <http://www.lombard.org.ua/cgi-bin/myAccount/myAccount.cgi?action=dp&vs=2/scId=6&p=pDb&pDbId=129>.
6. Про порядок надання фінансових послуг ломбардами : Положення від 26.04.2005 № 3981 : за станом на 18 січ. 2013 р. / Держфінпослуг // Офіційний вісник України. – 2005. – № 21. – С. 81. – Ст. 1146.
7. Про ломбарди і ломбардну діяльність : проект закону від 03.12.2008 р. №3433 [Електронний ресурс] / Всеукраїнська асоціація ломбардів. – Режим доступу : <http://www.lombard.org.ua/cgi-bin/myAccount/myAccount.cgi?action=dp&vs=2/scId=6&p=pDb&pDbId=53>.
8. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2010 рік [Електронний ресурс] / Огляд ринків // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2010.pdf.
9. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2013 рік [Електронний ресурс] / Огляд ринків // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2013.pdf.
10. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 9 місяців 2014 року [Електронний ресурс] / Огляд ринків // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_III%D0%BA%D0%B2_2014.pdf.
11. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг : Закон від 12.07.2001 р. № 2664-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

Mariia Holyk, Candidate of Economic Sciences,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi

**ORGANIZATIONAL AND PRACTICAL ASPECTS OF PAWNSHOPS ACTIVITY
IN FINANCIAL SERVICES MARKET OF UKRAINE**

Annotation

The article deals with disclosure of nature and main regularities of functioning pawnshops in the financial services market in Ukraine. The quantitative and qualitative indicators of pawnshops in Ukraine are analyzed and it is highlighted its role as an important element of the infrastructure of the financial services market. It is proved that the crisis in the bank market and credit cooperatives contributes to the revitalization of pawnshops. The existing problems which are influenced on the

efficiency of pawnshops in Ukraine today were allocated. Main attention is focused on the feasibility of a systematic development of pawnshop services market through forming of reliable protection mechanisms of mortgaged property of pawnshops' clients and creation of an effective system of consumer protection of pawnshop financial services.

Keywords: pawnshop, financial services market, pawnshop services market, pawnshop lending market, financial services, pawnshop financial loan.

References:

1. Abakumenko, O.V., Danylovyh, S.V. (2011). Positioning of pawnshops in the financial services market. *Sovremennyj myr: problemy y perspektyvy. Sbornyk tezysov y dokladov [The Modern World: Problems and Prospects. Col. of Abstr. & Pap.]*, vol. 2, no. 1, pp. 11–15 (in Ukr.).
2. Ks'ondz, S.M. (2013). Activities of pawnshops as members of the financial services market. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky [Journal of Khmelnytsky National University. Economics]*, vol. 2, no. 6, pp. 154–159 (in Ukr.).
3. Sorokiv'ska, Z. (2010). Features of pawnshops' activities in the financial crisis. *Ukrains'ka nauka : mynule, suchasne, majbutnie [Ukrainian science: Past, Present and Future]*, vol. 4–15, pp. 261–268 (in Ukr.).
4. Tropina, V.B., Lysiak, L.V. (2011). Financial intermediaries: the main trends of development in Ukraine. *Ekonomichnyj prostir [Economic Space]*, vol. 50, pp. 178–184. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2011_50/statti/21.pdf (Accessed 27 March 2015) (in Ukr.).
5. The official site of All-Ukrainian Association of Pawnshops (2015). Quarterly reporting of pawnshops. Available at: <http://www.lombard.org.ua/cgi-bin/myAccount/myAccount.cgi?action=dp&vs=2/scId=6&p=pDb&pDbId=129> (Accessed 27 March 2015) (in Ukr.).
6. State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine (2005). Resolution "On the Order of Rendering financial services by Pawnshops". Official bulletin of Ukraine, vol. 21, p. 81(in Ukr.).
7. *About pawnshops and pawnshops' activity*, Law Project of Ukraine of 03.12.2008 № 3433. All-Ukrainian Association of Pawnshops. Available at: <http://www.lombard.org.ua/cgi-bin/myAccount/myAccount.cgi?action=dp&vs=2/scId=6&p=pDb&pDbId=53> (in Ukr.).
8. The official site of State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine (2015). Markets Review. Results of financial companies, pawnshops and entities (lessors) in 2010. Available at: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2010.pdf (Accessed 27 March 2015) (in Ukr.).
9. The official site of State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine (2015). Markets Review. Results of financial companies, pawnshops and entities (lessors) in 2013. Available at: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2013.pdf (Accessed 27 March 2015) (in Ukr.).
10. The official site of State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine (2015). Markets Review. Results of financial companies, pawnshops and entities (lessors) for 9 months of 2014. Available at: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2014.pdf (Accessed 27 March 2015) (in Ukr.).
11. About Financial Services and State Regulation of Financial Services Market, Law of Ukraine of 12.07.2001 № 2664-III. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (in Ukr.).

